

ΜΕΡΟΣ Α'

Η πρώτη ιστορία της ανθρωπολογικής θεωρίας

Ίσως περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη δυτική επιστήμη, η ανθρωπολογία ενσωματώνει τη φιλοδοξία του επιστήμονα να κατανοήσει ολόπλευρα τον χαρακτήρα της ανθρωπότητας, σε όλη την ποικιλομορφία και πολυπλοκότητά του. Για να επιτευχθεί μια τέτοια βαθιά κατανόηση, είναι αναγκαίο να γνωρίσουμε την πλούσια ιστορία του ανθρώπινου πνεύματος, που αποτελεί το θεμέλιο όλων των σύγχρονων προσεγγίσεων και θεωρητικών προσανατολισμών. Για τον λόγο αυτόν, όταν εξετάζουμε τις απαρχές της ανθρωπολογίας, πρέπει να ξεκινάμε πολύ πριν από την επίσημη εμφάνισή της ως επιστήμης στα τέλη του 19ου αιώνα. Όπως συμβαίνει με όλες τις δυτικές επιστήμες, οι ρίζες της ανθρωπολογίας βρίσκονται στην πνευματική παράδοση του «αρχαίου» ελληνορωμαϊκού κόσμου. Καθώς τον παρακολουθεί ο ιστορικός, ο κόσμος αυτός αποκαλύπτει το πρώτο περίγραμμα αυτού που, εκ των υστέρων, μπορεί να θεωρηθεί μια εκκολαπτόμενη ανθρωπολογική προοπτική.

Η ανθρωπολογία στην αρχαιότητα

Λέξεις-κλειδιά: tabula rasa, αυγουστίνειος χριστιανισμός, πολιτισμικός σχετικισμός, σοφιστική, στωικισμός, υπερβατική ουσία

Στη Δύση, ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός, ξεκινώντας από την αρχαιότητα, λίγους αιώνες πριν από τη γέννηση του Χριστού, παρήγαγε πολλές διαφορετικές κλασικές πνευματικές παραδόσεις. Σήμερα, σύμφωνα με την ερμηνεία της Annemarie de Waal Malefijt στο βιβλίο της *Images of Man*, ορισμένες από τις παραδόσεις αυτές φαίνονται επιστημονικές, ή τουλάχιστον επιστημονικοφανείς, ενώ άλλες, όπως η επική ποίηση του Ομήρου (περ. 8ος αιώνας π.Χ.) και του Βιργιλίου (70-19 π.Χ.), εμφανίζονται πιο αν-

θρωπιστικές ή θρησκευτικές. Οι ρίζες αυτού που οι περισσότεροι από εμάς σήμερα θα ονομάζαμε ανθρωπολογία μπορούν να εντοπιστούν στις προσπάθειες της πρώιμης κλασικής επιστήμης.

Η πρώτη ομάδα κλασικών στοχαστών των οποίων η σκέψη διέθετε κάποια επιστημονικά χαρακτηριστικά ήταν οι φιλόσοφοι που προηγήθηκαν χρονικά του Σωκράτη, του δασκάλου του Πλάτωνα. Οι προσωκρατικοί ήταν στην πραγματικότητα κοσμολόγοι, οι οποίοι αναζητούσαν απαντήσεις για την προέλευση και τη φύση του κόσμου. Ορισμένες από τις υποθέσεις που διατύπωναν ήταν υλιστικές, δηλαδή βασιζόνταν περισσότερο σε φυσικά παρά σε υπερφυσικά αίτια. Ένας από τους προσωκρατικούς ήταν ο αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος Θαλής (περ. 640-546 π.Χ.), ο οποίος υποστήριζε ότι τα πάντα στον κόσμο προέρχονται από το νερό. Ένας άλλος ήταν ο Αναξίμανδρος (περ. 622-547 π.Χ.), μαθητής του Θαλή, που πίστευε ότι η πρωταρχική ουσία του κόσμου δεν είναι κάποιο γνωστό φυσικό στοιχείο, αλλά «κάτι απερίοριστο» και αδιαφοροποίητο. Ένας τρίτος προσωκρατικός ήταν ο Εμπεδοκλής (περ. 490-430 π.Χ.), ο οποίος μερικές φορές θεωρείται πρόδρομος του Δαρβίνου. Ο Εμπεδοκλής πίστευε ότι ο κόσμος εξελίχθηκε όταν διαφορετικά συστατικά στοιχεία συναντήθηκαν μεταξύ τους και δημιούργησαν μεγαλύτερα σώματα τα οποία επιβίωσαν εφόσον ήταν χρήσιμα, μια διαδικασία που θυμίζει κάπως τη φυσική επιλογή. Τέλος, μια ακραία εκδοχή του προσωκρατικού υλισμού εκπροσωπείται από τον Δημόκριτο (περ. 460-370 π.Χ.), που υποστήριξε ότι το σώμα, το μυαλό και η συμπεριφορά κάθε ανθρώπου προκύπτουν από αλλαγές στο σχήμα, το μέγεθος και την ταχύτητα συμπαντικών σωματιδίων που κινούνται αδιάκοπα, των «ατόμων». Όπως και άλλοι προσωκρατικοί, ο Δημόκριτος απέρριπτε την ιδέα της ύπαρξης μιας «χρυσής εποχής» του ανθρώπινου γένους, από την οποία οι άνθρωποι είχαν δήθεν εκπέσει. Αντιθέτως, θεωρούσε ότι υπήρχε πρόοδος και βελτίωση στη λειτουργία των φυσικών δυνάμεων.

Η προσωκρατική επιστήμη δεν ήταν, φυσικά, μοντέρνα με τη σύγχρονη σημασία του όρου, ήταν όμως διαφορετική από τον αρχαίο ανθρωπισμό και τη θρησκεία των αρχαίων ελληνικών μύθων, όπως αυτή του Προμηθέα, μιας αρχέγονης θεότητας που λεγόταν ότι είχε πλάσει τους ανθρώπους από πηλό, είχε κλέψει τη φωτιά από τον Όλυμπο και τους την είχε δώσει. Οι προσωκρατικοί φιλόσοφοι πίστευαν ότι οι άνθρωποι είχαν δημιουργηθεί από τη φύση και όχι από τους θεούς.

Μια ακόμα αρχαία ελληνική παράδοση που ήταν περισσότερο επιστημονική παρά θρησκευτική ήταν η παράδοση των περιηγητών, με βασικότερο εκπρόσωπο τον «πατέρα της Ιστορίας», τον Ηρόδοτο (περ. 484-425 π.Χ.). Στα ταξίδια του πέρα από τα σύνορα του αρχαίου ελληνικού κόσμου, ο Ηρόδοτος ήρθε σε επαφή με διαφορετικές φυλές, γλώσσες και πολιτισμούς. Παρατήρησε και ερμήνευσε τις μεταξύ τους διαφορές με σχετικά αντικειμενικό, μη εθνοκεντρικό, θα λέγαμε, τρόπο, συνδέοντάς τες με τη γεωγραφία, το κλίμα και άλλα χαρακτηριστικά του φυσικού κόσμου. Η στάση του Ηρόδοτου ήταν επίσης ανθρωπιστική, επειδή τόνιζε ότι οι διαφορές μεταξύ των ανθρώπων οφείλονταν σε ανθρώπινες και όχι σε θεϊκές ενέργειες. Χάρη σε αυτόν τον συνδυασμό επιστήμης και ανθρωπισμού, σε αντιδιαστολή με τη θρησκεία, το έργο του Ηρόδοτου μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα είδος αρχαίου προδρόμου της εθνογραφίας.

Τον 5ο αιώνα π.Χ., πραγματοποιήθηκε μια μεγάλη αλλαγή στη ζωή των αρχαίων Ελλήνων όταν, στην πόλη-κράτος της Αθήνας, η δημοκρατία αντικατέστησε το παλιό πολιτικό σύστημα που βασιζόταν στη συγγένεια. Αυτή η θεμελιώδης πολιτική μεταβολή συνοδεύτηκε από μια αλλαγή στον τρόπο σκέψης τους, η οποία οδήγησε και στη δημιουργία νέων φιλοσοφικών σχολών. Μια από τις νέες αυτές σχολές ήταν η **σοφιστική**, που δίδασκε ότι ήταν σημαντικότερο να αποκτήσει κάποιος πρακτικές δεξιότητες και να είναι αποτελεσματικός μέσα στην κοινωνία, παρά να αναζητά την αντικειμενική γνώση και την απόλυτη αλήθεια. Ο σοφιστής Πρωταγόρας (περ. 481-411 π.Χ.), στον οποίο ορισμένοι αποδίδουν τη φράση «Πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος» («Ο άνθρωπος είναι μέτρο όλων των πραγμάτων»), πίστευε ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά δεν επηρεάζεται από τους θεούς αλλά από τις περιστάσεις της ζωής. Η συμπεριφορά, λοιπόν, δεν είναι παρά μια πολιτισμική σύμβαση και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζεται – άποψη που δεν διαφέρει πολύ από τη θεωρία του **πολιτισμικού σχετικισμού** του 20ού αιώνα. Ο Πρωταγόρας υποστήριζε επίσης ότι διάφορες πολιτισμικές συμβάσεις ίσως έχουν προκύψει μέσω μιας διαδικασίας ανάλογης με την εξελικτική. Κάποιοι σοφιστές οδηγήθηκαν από τον σχετικισμό στον μηδενισμό, τη θεωρία ότι τίποτα δεν υπάρχει ούτε είναι δυνατόν να το γνωρίσουμε. Έγιναν μηδενιστές επειδή πίστευαν ότι οι αξίες δεν είναι απόλυτες και ότι η γνώση είναι απλώς αυτό που παρουσιάζεται ως αληθές από τους ανθρώπους που κατέχουν την εξουσία – μια ιδέα που προδιαγράφει ένα από τα βασικότερα σημεία της μαρξιστικής θεωρίας του 19ου αιώνα. Οι γενικές ανθρωπολογικές ιδέες είχαν αρχίσει να ριζώνουν ήδη από τον 5ο αιώνα π.Χ.

Ορισμένοι σημαντικοί Αθηναίοι φιλόσοφοι ήταν πολέμιοι της σοφιστικής. Ο Σωκράτης (περ. 469-399 π.Χ.) δίδασκε ότι *υπάρχουν* οικουμενικές αξίες, παρόλο που είναι δύσκολο να τις συλλάβει και να τις εκφράσει κανείς. Οι άνθρωποι πρέπει να ασκήσουν το μυαλό τους για να το επιτύχουν αυτό. Η παιδεία είναι σημαντική, σύμφωνα με τον Σωκράτη, επειδή δίνει στους ανθρώπους τη δυνατότητα να κατανοήσουν τις πολιτισμικές συμβάσεις τους και όχι απλώς να τις χειριστούν, όπως υποστήριζαν οι σοφιστές. Ο Πλάτωνας (περ. 427-347 π.Χ.), ο διάσημος μαθητής του Σωκράτη, συμφωνούσε με τον δάσκαλό του ότι υπάρχουν οικουμενικές αξίες. Οι αξίες αυτές υπάρχουν επειδή είναι έμφυτες στο ανθρώπινο μυαλό. Κατά τον Πλάτωνα, οι άνθρωποι αναγνωρίζουν τα πράγματα διότι, προτού τα αντιληφθούν με τις αισθήσεις τους, κατέχουν την *ιδέα* τους. Η πλατωνική *Πολιτεία* (360 π.Χ.) είναι ένας φιλοσοφικός διάλογος για μια ιδανική κοινωνία δομημένη στη βάση των αντιλήψεων των ανθρώπων για τα ελαττώματα των πραγματικών κοινωνιών. Ο Πλάτωνας περιέγραψε την εξέλιξη της κοινωνίας μέσα στον χρόνο για να δείξει τι έχει αλλάξει και τι έχει παραμείνει ίδιο. Αυτό που έχει παραμείνει ίδιο είναι η **υπερβατική ουσία** των πραγμάτων. Για περισσότερο από δύο χι-

σοφιστική Αρχαία ελληνική σχολή σκέψης που απέδιδε μεγαλύτερη σημασία στις πρακτικές δεξιότητες και την κοινωνική αποτελεσματικότητα παρά στην αναζήτηση της αντικειμενικής γνώσης και της απόλυτης αλήθειας.

πολιτισμικός σχετικισμός Η θέση ότι οι πολιτισμικές διαφορές δεν πρέπει να κρίνονται με απόλυτα κριτήρια.

υπερβατική ουσία Η άποψη του αρχαίου Έλληνα φιλοσόφου Πλάτωνα ότι οι καθαρές ιδέες των πραγμάτων είναι πιο πραγματικές από τις διάφορες ατομικές εκδηλώσεις των ιδεών αυτών.

λιετίες, η διαχρονική κληρονομιά της σκέψης που βασίστηκε στην πλατωνική ιδέα της ουσίας ενθάρρυνε τους φυσικούς ανθρωπολόγους να βλέπουν τα είδη και τις «φυλές» ως διακριτά και αμετάβλητα. Η υπέρβαση της κληρονομιάς αυτής αποτέλεσε μεγάλη πρόκληση για τους εξελικτιστές του 20ού αιώνα.

Ο φιλόσοφος Αριστοτέλης (384-322 π.Χ.), μαθητής του Πλάτωνα, συμφωνούσε με τον Πλάτωνα ως προς το ότι η κοινωνία είχε εξελιχθεί στο πέρασμα του χρόνου, αλλά βασίστηκε πολύ περισσότερο στην εμπειρική μέθοδο, εξετάζοντας αυτή καθαυτή την εξέλιξη της κοινωνίας και όχι προσπαθώντας να διεισδύσει μέσα από αυτή σε ένα οικουμενικό, υπερβατικό βασίλειο. Ο Αριστοτέλης ενδιαφερόταν για τις σχέσεις μεταξύ των φυσικών και των κοινωνικών πραγμάτων, τα οποία θεωρούσε ότι υπάρχουν και είναι δυνατόν να τα γνωρίσει ο άνθρωπος. Σε αντίθεση με τον Πλάτωνα, του οποίου η θεωρία για την υπερβατική ουσία ενσωματώθηκε στη θρησκεία, ο Αριστοτέλης κληροδότησε στις επόμενες γενιές την επιστήμη μέσω του Μεγάλου Αλεξάνδρου (356-323 π.Χ.), του οποίου υπήρξε δάσκαλος. Οι επιστημονικές θεωρίες του Αριστοτέλη διαδόθηκαν όταν ο Μέγας Αλέξανδρος κατέλαβε τις ελληνικές πόλεις-κράτη και την Περσική Αυτοκρατορία από την Ινδία ως τη Μικρά Ασία και την Αίγυπτο, ιδρύοντας την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου το 332 π.Χ.

Ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης έζησαν στη διάρκεια του αρχαίου ελληνικού «χρυσού αιώνα». Ύστερα από τον θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, η ενότητα του ελληνικού τρόπου ζωής και σκέψης άρχισε να φθίνει και εμφανίστηκαν ανταγωνιστικές φιλοσοφικές σχολές. Ο Επίκουρος (περ. 342-270 π.Χ.) ασπαζόταν την άποψη του Δημόκριτου ότι ο άνθρωπος αποτελείται από άτομα, τα οποία διαλύονται μετά τον θάνατο και αφομοιώνονται ξανά στη φύση. Ο Επίκουρος ήταν ακραίος ωφελμιστής, με την έννοια ότι θεωρούσε την κοινωνία μηχανική προέκταση της ανθρωπότητας και άρα θεραπευτική. Αργότερα, ο Ρωμαίος ποιητής Λουκρήτιος (περ. 96-55 π.Χ.), στο υλιστικό ποίημά του *Περί της φύσεως των πραγμάτων*, εξέφρασε πιο σθεναρά τις απόψεις αυτές.

Στο μεταξύ, οι στωικοί, όπως και οι επικούρειοι, επιθυμούσαν μια ενάρετη και χαρούμενη ζωή, αλλά, σε αντίθεση με τους επικούρειους, πίστευαν ότι στη φύση και την κοινωνία επικρατεί απόλυτη τάξη. Σύμφωνα με τον στωικό φιλόσοφο Ζήνωνα (περ. 336-264 π.Χ.), η τάξη αυτή δεν δημιουργήθηκε από τους ανθρώπους ή τους θεούς, αλλά πρόκειται για μια φυσική κοσμική τάξη, η οποία μερικές φορές αποκαλείται Λόγος. Η έννοια αυτή υιοθετήθηκε αργότερα από τους πρώτους χριστιανούς θεολόγους, οι οποίοι προσπαθούσαν να υπεραμυνθούν των πεποιθήσεών τους απέναντι στις διάφορες σχολές της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας. Η πίστη σε μια οικουμενική κοινωνική ευταξία επέτρεπε τη σύγκριση και την αντιπαραβολή της κοινωνικής ευταξίας στις διαφορετικές κοινωνίες, που είναι η βασική αποστολή της σύγχρονης κοινωνικής

tabula rasa Λατινική φράση που σημαίνει «άγραφος πίνακας», η θεωρία ότι το μυαλό μας αποκτά τη γνώση μέσω της εμπειρίας και δεν παραδέχεται την ύπαρξη έμφυτης γνώσης.

επιστήμης. Επιπλέον, σύμφωνα με τους στωικούς, δεν υπάρχει πνεύμα, μόνο ύλη. Ο άνθρωπος μπορεί να τη γνωρίσει μέσω των αισθήσεων και η μάθηση είναι η γνώση της ύλης μέσω των αισθήσεων. Επομένως, σε αντίθεση με τον Πλάτωνα, οι στωικοί πίστευαν σε αυτό που αργότερα ονομάστηκε **tabula rasa**, «άγραφος πίνακας», δη-

λαδή ότι ο νους αποκτά τη γνώση μέσω της εμπειρίας και δεν αναγνωρίζει απλώς τη γνώση που είναι έμφυτη.

Ο **στωικισμός** ήταν η φιλοσοφική γέφυρα ανάμεσα στους αρχαίους Έλληνες και τους Ρωμαίους, καθώς αποτέλεσε τη φιλοσοφική βάση για τις μεγάλες επιδόσεις της Ρώμης στην πολιτική οργάνωση και θεωρία. Στη Ρώμη, η ιδέα της φυσικής τάξης εξελίχθηκε στην έννοια της κοσμοπολιτείας, μιας ενιαίας παγκόσμιας πολιτείας, από τον ρήτορα και πολιτικό Μάρκο Τύλλιο Κικέρωνα (106-43 π.Χ.). Την ίδια εποχή, άλλοι Ρωμαίοι συγγραφείς, όπως ο Σενέκας (4 π.Χ.-65 μ.Χ.) και ο Μάρκος Αυρήλιος (121-180 μ.Χ.), χρησιμοποίησαν την ιδέα αυτή για να προσεγγίσουν ανθρωπιστικά και θρησκευτικά ζητήματα, ανοίγοντας τον δρόμο για την τελική της σύνδεση με τον χριστιανισμό. Και στα δύο πεδία, κοσμικό και θρησκευτικό, οι στωικοί παρότρυναν τους ανθρώπους να εναρμονίζουν τις σκέψεις και τις πράξεις τους με κάτι οικουμενικό, λέγοντάς τους παράλληλα ότι ως λογικά όντα ήταν ικανοί γι' αυτό. Η φιλοσοφία αυτή αποτελεί μια από τις μεγάλες κληρονομίες της αρχαιότητας.

Στα τέλη της ιστορίας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, οι κοινωνικές συνθήκες επιδεινώθηκαν και διάφορες θρησκείες, που βασιζόνταν όλες στη στωική ιδέα της υπερφυσικής κυρίαρχης τάξης, άρχισαν να ανταγωνίζονται για το ποια θα προσέλκυε τους κοινωνικά καταπιεσμένους. Αρχικά, οι θρησκείες αυτές ήταν υπό διωγμό, γιατί κήρυτταν την υπακοή στους θείους και όχι στους ανθρώπινους νόμους. Οι σημαντικότερες από αυτές τις θρησκείες ήταν ο μιθραϊσμός, ο ορφισμός, οι λατρείες της Κυβέλης, της Ίσιδας και του Οσίριδος – και ο χριστιανισμός. Ο τελευταίος υπερίσχυσε στον ανταγωνισμό αυτόν, κέρδισε προσήλυτους και (κατά τραγική ειρωνεία για μια θρησκεία των καταπιεσμένων) έγινε η επίσημη θρησκεία του ρωμαϊκού κράτους επί Κωνσταντίνου Α' («Μεγάλου» Κωνσταντίνου) (περ. 288-337). Η εξέλιξη αυτή οδήγησε τον 4ο αιώνα μ.Χ. στην πατερική περίοδο της εκκλησιαστικής ιστορίας, κατά την οποία αποκρυσταλλώθηκε το ορθόδοξο δόγμα της Εκκλησίας από τους «Πατέρες» της Εκκλησίας. Για την ανθρωπολογία, ο σημαντικότερος από τους Πατέρες ήταν ο επίσκοπος Ιππώνος (Βόρεια Αφρική) άγιος Αυγουστίνος (354-430), συγγραφέας των έργων *Εξομολογήσεις* (397) και *Η πολιτεία του Θεού* (περ. 425). Η αυγουστίνη εκδοχή του χριστιανισμού ήταν η εκδοχή που κυριάρχησε όταν η Δυτική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία έπεσε σε παρακμή και η Ευρώπη εισήλθε στον Μεσαίωνα.

Οι βασικές αρχές του **αυγουστίνιου χριστιανισμού** δεν ευνοούσαν την επιστήμη, ιδιαίτερα τις κοινωνικές ή ανθρωπιστικές επιστήμες. Σύμφωνα με τον Αυγουστίνο, ο Θεός είναι τέλειος, ενώ η ανθρώπινη φύση είναι αμαρτωλή. Ο κόσμος και η ανθρωπότητα δεν βρίσκονται σε αρμονία. Ο κόσμος δημιουργήθηκε από έναν παντοδύναμο Θεό, ο οποίος είναι ανεξιχνίαστος και ο άνθρωπος δεν μπορεί να τον κατανοήσει. Επομένως, είναι ανώφελο να μελετούν οι άνθρωποι τον Θεό ή τη φύση. Η ανθρώπινη συμπεριφορά δεν πρέπει να κρίνεται από τους ανθρώ-

στωικισμός Αρχαία σχολή σκέψης που υποστήριζε ότι η φύση και η κοινωνία χαρακτηρίζονται από έμφυτη τάξη και άρα οι επιμέρους κοινωνίες μπορούν να συγκρίνονται και να αντιπαραβάλλονται μεταξύ τους με βάση οικουμενικές αρχές.

αυγουστίνιος χριστιανισμός Η θεολογία του αγίου Αυγουστίνου, που έγινε η επίσημη θρησκεία του παπικού κράτους και επικράτησε στη Δύση στο πρώτο μισό του Μεσαίωνα.

πους ή τη φύση, αλλά από τον Θεό. Τέλος, όλα όσα μπορεί να μάθει ο άνθρωπος για τον εαυτό του, τη φύση και τον Θεό αποκαλύφθηκαν στις Γραφές. Οι αρχές αυτές, που αποσκοπούσαν στο να εξηγήσουν το μυστήριο του Θεού, οδήγησαν στην καταστολή της ανθρώπινης περιέργειας και της αίσθησης ότι και η φύση είναι μυστηριώδης. Εφόσον δεν υπήρχαν μυστήρια και ο άνθρωπος δεν είχε την περιέργεια να τα λύσει, γιατί να νοιαστεί να αναπτύξει την επιστήμη;

Το θετικό στοιχείο του αυγουστίνειου χριστιανισμού για την επιστήμη, και αργότερα για την ανθρωπολογία, ήταν ότι υπογράμμισε τη σημασία της ιστορίας, καθώς υποστήριζε ότι μέσα από αυτή, όπως αποκαλύφθηκε στις Γραφές, οι χριστιανοί μπορούν τουλάχιστον να μάθουν κάτι για τον Θεό. Επιπλέον, η αυγουστίνεια ιστορία ήταν γραμμική, όχι κυκλική ή επαναλαμβανόμενη· ήταν μια οικουμενική, παγκόσμια ιστορία και όχι απλώς η ιστορία των «εθνών». Αυτές οι αρχές έθεσαν ισχυρά θεμέλια για τη χωροχρονική, διαπολιτισμική οπτική της ανθρωπολογίας.

Η κληρονομιά της αρχαιότητας στην ανθρωπολογία ήταν, λοιπόν, η καθιέρωση της ανθρωπιστικής, της θρησκευτικής και της επιστημονικής οπτικής. Με διαφορετική μορφή και σε διαφορετικό τόπο και χρόνο κάθε φορά, οι οπτικές αυτές διατηρήθηκαν έκτοτε στην ανθρωπολογία.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

1. Υπήρχε ανθρωπολογία στην αρχαία Κίνα;
2. Οι αρχαίοι Έλληνες ή οι Ρωμαίοι συνέβαλαν περισσότερο στην ανθρωπολογική θεωρία;
3. Θα ήταν καλύτερο για την ανθρωπολογία να μην είχε εμφανιστεί ο χριστιανισμός;

Ο Μεσαίωνας

Λέξεις-κλειδιά: αλημεία, επικουρικότητα, θωμιστικός χριστιανισμός, μεσαιωνική σύνθεση, πρώτο αίτιο

Μετά τον θάνατο του Αυγουστίνου, η Δυτική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία παρήκμασε και κατακτήθηκε από μη χριστιανούς «βάρβαρους» και «παγανιστές». Ωστόσο, η χριστιανική παράδοση συνέχισε να ανθεί στην Ανατολική Ρωμαϊκή, ή αλλιώς Βυζαντινή, Αυτοκρατορία, με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη, που ιδρύθηκε από τον Κωνσταντίνο Α΄ το 330 μ.Χ. Εκεί, και σε θύλακες σε άλλες περιοχές, ιστορικοί και εγκυκλοπαιδιστές χριστιανοί μοναχοί, όπως ο Ισίδωρος της Σεβίλλης (περ. 560-636), καταδίκάζαν τους μη χριστιανούς, ενώ παράλληλα κρατούσαν ζωντανή τη διδασκαλία του Αυγουστίνου.

Στο μεταξύ, η προχριστιανική πνευματική παράδοση της αρχαιότητας διατηρούνταν ζωντανή από τους σημιτικούς λαούς της Μέσης Ανατολής, οι οποίοι, έπειτα από